

REIZEN IN ZUID-AFRIKA

IN DE HOLLANDSE TIJD

UITGEGEVEN DOOR

DR. E. C. GODÉE MOLSBERGEN

TWEEDE DEEL

TOCHTEN NAAR HET NOORDEN

1686—1806

MET EEN KAART EN 12 PLATEN

W. Steffer

'S-GRAVENHAGE
MARTINUS NIJHOFF

1916

soorten van Cameelen, leevend herwaards op te brengen 1), gelijk UE. dan ook het selve omtrent alle andere nog onbekende Dieren, insonderheyd de groote Bocken 2), die bij de Enequas souden werden gevonden, sult tragten te doen. Terwijl het werk van den meede gaande Thuynier sal sijn, op alle vreemde Planten, kruyden en gewasschen naauwkeurig agt te geeven en daar van de heesters, Bollen en Zaden Sorgvuldig te bewaaren en meede te brengen. Gelijk wij dan ook om UE. in staat te stellen de 't ontdeckene Ertzen of Mineralen des te beeter te kunnen Examineeren, den Chirurgijn Rijkvoet, een ijsere proefoven, neevens de noodige gereedschappen tot het smelten van Ertzen noodig, hebben meede gegeeven".

Daar de reizigers te goeder naam en faam bekend stonden vermeldde de instruksie dat geen verbod over overlast aan inwoners of roven van goederen en vee nodig werd geoordeeld. Indien Hop overleed zou Thielman Roos de leiding hebben. Het stuk is gedateerd 11 Julie 1761. 3)

Dag Register, gehouden op den Landtogt, gebaan door het Land der Kleyne en groote Namacquas, onder het Commando van den Capitain der Burger Cavallery Sr Hendrik Hop om het binnenwaards ten Noorden van Cabo de Goede Hoop leggende land nader te ontdekken. 4)

Nadat d' Instructie, die den WelEdelen Gestr. Heere Rijk Tul-

1) Ook toen reeds beschouwde men de Kaap als het Bovenland in tegenstelling met het Onderveld.

2) Evenals nu nog in Zuid-Afrika, werd toen het woord „bok" gebruikt voor grote antilopen.

3) Uitgegeven in de Kronijk v. h. Hist. Gen. viii. 1852, bl. 372.

4) *Kol. Arch. No. 4207* bevat op *f. 185—217*. „Copia authentique Dag register gehouden op den Landtogt in A°. 1761½ gedaan door het Land der kleyne en groote Namacquas door den Burger Capitain Hendrik Hop, om 't binnenwaards ten Noorden van hier Leggende Land nader te ontdekken, zijnde daar nevens ook g'annexeerd.

f. 218—228. Een Copia authentique Berigt, door de op bovenstaande togt meede geweest zijnde Burgers Thieleman Roos en Petrus Marais verleend van sodanige wetenswaardige saaken als haarl. in 't bysonder so nopens de voors. Namacquas, als wel voornamentlijk van sekere natie Birinas gen' op voors. togt zijn bekend geworden, als meede *f. 222—230* dito dito van den Burger Chirurgijn Carel Christiaan Rijkvoet, behelsende de gesteltheit van 't gebergte en de daar in gevondene Ertsen dewelke op bovenstaande togt zijn ontdekt."

Dit dagverhaal is slordig afgedrukt in:

Nieuwste en Beknopte Beschrijving van de Kaap de Goede-Hope; nevens een Dag-Verhaal van eenen Landtogt, Naar het Binnenste van Afrika. Door het Land der kleine en groote Namacquas. Gedaan op bevel van wijlen den WelEdelen en Gestrengen Heer Rijk Tulbagh, Gouverneur van de Kaap der Goede-Hope, en derselver ressorte, enz. enz. nevens den Edelen Achtbaren Raad van Politie, enz. Door een Kommando van LXXXV. Persoonen. Te Amsterdam. Bij J. H. Schneider, MDCCLXXVIII.

bagh 1) Raad Extraordinaris van Neederlands-India, mitsgs gouverneur van Cabo de goede hoop met den Ressorte van dien, &&&a, beneevens den E. Agtb. Raad van Politie hadden gelieven te doen formeeren, voor bovengem. Burger Capitein Hop en de verdere hier na te meldene Persoonen, die zig tot het doen deeser voyagie, meede vrywillig hadden aengebooden, aan deselve voorgeleesen, en daerop by een yder beloofd en aangenoomen geworden was, zig daarna behoorlijk te gedraagen; Soo wierd gesamentlijk afspraak genoomen, dat een ijgelyk sig ten spoedigsten naar zijn woonplaats begeevende, men vervolgens sonder eenig tijdversuim soude maaken, op, oftgens den 16 der aanstaande maand Augustus aan de Oliphantsrivier, op de Plaats genaamd Koekenaap by malkanderen te zijn, en dan de reijze van daer verder voort te setten. Gelyk dan ook op heeden, weesende Donderdag den 16 July, hier van de Caap zijn vertrocken, drie wagens der E. Compagnie, yder met 10 ossen bespannen zijnde, behalven een schuijt gelaaden met 900 ₤ buscruit en 2010 ₤ loot neevens diverse noodzakelyke gereedschappen, mitsgs eenige snuyseryen, die ten dienste deeser landtogt 's Comp: weegen zijn meede gegeven. Terwijl zig by deese wagens quamen te bevinden den ondergeteek: landmeeter Carel Fredrik Brink, ten eijnde niet alleen van de te ontdeckene, onbekende landen, een behoorlijke kaart te formeeren, maar ook van de dagelijx voorvallende saaken aanteekening te houden, hebbende wyders by zig den thuynier Johan Andréas Auge, 2) ter versameling van alle vreemde en hier nog onbe-

De toelichtende noten waren van de hand van Professor Allamand, „Hoogleraar in de Wijsbegeerte en Wiskunstige Weetenschappen, op 's Lands Universiteit te Leyden; eenige daarvan zijn van den WelEdelen Heer Doctor J. C. Klockner.”

1) Rijk Tulbagh werd 21 Mei 1699 te Utrecht geboren. Zijn vader was Dirk Tulbagh en zijn moeder Catharina Cattepoel. Zijn ouders verhuisden in zijn jeugd naar Bergen op Zoom. In 1716 voer hij uit op het schip Ter Horst voor de Kamer Rotterdam. In 1718 werd hij voor klerkewerk gebruikt door de Raad, en in 1722 volgde promotie. In 1725 werd hij fiscaal, in 1728 lid van de Raad van Politie, in 1732 Koopman, in 1739 Secunde en in 1751 Goeverneur en bleef dit tot zijn dood in 1771.

2) Lichtenstein bezoekt Auge toen hij 93 jaar oud en blind was. Auge was geboren te Stolberg in de Harz, kwam vóór zijn twintigste jaar naar Nederland en studeerde onder Boerhave. Er kwamen toen veel Kaapse gewassen te Leiden. In 1747 wilde Auge, aangespoord door Boerhave, naar de Kaap, werkte in de Compagniestuin, maakte een herbarium voor Burman. Auge vergezelde Hop, Thunberg en Masson op hun tochten. Hij kreeg pensioen toen hij blind werd tot de Engelse inval in 1795. Bij een vriend levend moest hij voor Kafferinval vluchten, verloor zijn boeken en verzameling. Lichtenstein zag hem te Swellendam. Auge noemde de planten nog bij de oude „Burmanse” namen, was zijn moedertaal verleerd en sprak Afrikaans. Hij vroeg naar de *Heliconia alba* (*Strelitica alba*) meegebracht uit Namaqualand en gepland in de Kaapse tuin. Cf. *Mc Owan, Personalia of Botanical Collectors at the Cape. Capetown, 1887.*

kend zijnde saad- en plantgewasschen, arriveerende dus naer eene march van 3 mylen, aan den koebergen op de Plaats gen^t de Oli-phantsberg, alwaar verbleeven tot

Saterdag den 18: July,

wanneer van daar vertrocken, en naar 3 $\frac{1}{2}$ mijlen afgelegd te hebben, op de Plaats van den landbouwer Christiaan Bester, leggende in 't Swart-land aan de Dieprivier, quamen.

Sondag den 19 dito.

Passeerden wy de Cloof van het gebergte gen^t: het Ribeeks-Casteel, en arriveerden naar eene gedaane reizje van 3 mylen op de Plaats van den Landbouwer Witske: alwaar den Commandant, S. Hop, intus-schen meede was aangekomen.

Maandag den 20 D^o.

Vervolgden wy onsen togt, en quamen na 3 $\frac{1}{2}$ mijlen regt Noord-waard gereijsd hebbende, aan de Hooningbergen.

Dinsdag den 21 d^o.

Stelden wy onsen Cours wederom regt ten Noorden tot aan de bergh-rivier, die wy 4 $\frac{1}{2}$ vt. diep bevonden, en de by ons hebbende schuijt in 't water gebragt hebbende, bragten wy onse wagens en goederen daarmee over en passeerden dus gesamentlijk gemelde Rivier son-der eenige verhandering.

Woensdag den 22 d^o.

Quaamen wy, naar eenen march van drie en een halve mijlen te Campeeren aan eene valley gen^t de Knolle valley.

Donderdag den 23 July.

Arriveerden wy op de Plaats gen^t de groene valley, leggende aan den Picquetberg, hebbende deesen dag 3 $\frac{1}{2}$ mijlen gereijsd.

Sondag den 26 d^o.

Vertrocken wy van gemelde Groenevalley en quamen naar eenen march van 3 mylen, te Campeeren aan een plaets gen^t het Kruys.

Dingsdag den 28 d^o.

Verlieten wy eevengemelde rustplaats en marcheerden 2 mylen noordelyker tot de veeplaats, gen^t. de Bergvalley.

Woensdag den 29 d^o:

Vervorderden wy onse reyse 2: mylen N:N:W:lyk tot de Plaats gen^t. de lange valley.

Donderdag den 30 d^o.

Stelden wy onze Cours regt noorden, en quamen, naar eenen afge-legden march van 3: mylen te campeeren, op eene veeplaats, gen^t. Brandenburg.

Vrydag den 31 July

Leegerden wy ons, naar eenen gedaanen togt van $3\frac{1}{2}$ mylen aan de Ratelklip.

Saterdag den 1 Aug^s.

Vertrocken wy weederom van de Ratelklip; dog onse trekbeesten, door de groote droogte en de slegte wyde seer verswakt zijnde, moesten wy naar een kleijne togt van $1\frac{1}{2}$ mijlen onse rustplaats houden aan 't sogen. heeren Logement.

Sondag den 2 d^o.

Marcheerden wy $2\frac{1}{2}$ mijlen verder, en quamen te campeeren op de veeplaats van den Landbouwer Pieter van Zeyl; leggende aan de Oliphantsrivier, op de Zuiderbreete van 31 gr. 40 min., en lengte van 38 gr. 18 min. Onze trekossen, gelijk gesegd is, seer afgemat zijnde, waaren wy genoodsaakt alhier te vertoeven, tot

Donderdag den 6 d^o.

Wanneer wy door gem. van Zeyl, ten behoeve van 's Comp. wagens met 10 trekbeesten geadsisteerd sijnde, desselfs plaats verlieten, en ons aan de overseyde der Oliphants rivier leegerden.

Vrydag den 7 Aug^s.

Weederom $1\frac{1}{2}$ mijlen voortgetrocken sijnde, hielden wy halte aan een Rivier, die wy nu ten eenemaal uijtgedroogd vonden; dog andersints en voornamentlijk naar dat het veel gereegend heeft, zig in de Oliphants Rivier ontlast, en hadden wy alhier de breete van 31 gr. 35 min., lengte 38 gr. 20 min.

Saterdag den 8 d^o.

Verlieten wy ons gisterig Campement en leegerden ons weederom langs d' Oliphants Rivier, teegenover de plaats van den landbouwer Jochem Koekemoer, weesende de afgelegde Coers en verheijd N.W. $3\frac{3}{4}$ mylen, breete 31 gr. 24 min. lengte 38 gr. 9 min.

Sondag den 9 Aug^s.

Naamen wy onse rustplaats aan de Salpeeterklip, leggende meede aan d'Oliphants Rivier, en was de Coers en verheid W: Z: W: $4\frac{3}{4}$ mylen, de breete 31 gr. 29 min. lengte 37 gr. 53 min.

Woensdag den 12 d^o.

Verlieten wy gem. Salpeeterklip, en leegerden ons weederom beyden d'Oliphants Rivier, aan een plaats Koekenaap, in 't Duyts Bakoven gen^t. en was de afgelegde cours en verheyd N.W. 2 mylen, mitsg^s. de breete 31 : gr : 29; lengte 37 : gr : 47 min.

En nadien deese plaats, volgens genoomen afspraak aan de Caab was uytgekoosen, om alhier te samen te komen; soo vonden

wy hier ter plaats ook alle de resteerende, tot ons geselschap behoorende Personen met haare wagens; terwijl d'andere gedeeltelijk d'ene voor, d'andere na, zig onder weegs by ons gevoegd hadden.

Sondag den 16 Augs.

Nadat dit alles vroegtydig in gereedheid was gebragt, verlieten wy onse voorsz. legerplaats, en setteden den togt voort, weesende ons geselschap alsnu compleet, en bestond hetselve in de volgende 17 Europeesen, als:

Sr. Hendrick Hop, commandant van den landtogt.

Carel Frederik Brink, Landmeeter.

Johan Andries Auge, thuynier.

Carel Christoffel Rijkvoet, burger chirurgijn.

Abraham Russouw, burger.

Jacobus Coetsee, Jansz, burger.

Hendrik Crüger —

Andries Greef —

Jan Nieuwkerk —

Thieleman Roos —

Pieter Marais —

Caspar Batenhorst —

Jan Batenhorst —

Josua Joubert —

Coenraad Scheffer —

Jurgen Coetsee —

Ockerts Heyns —

Beneevens 68 basterd hottentotten; voerende by ons een treijn van 15 wagens, elk bespannen met 10 trekossen, waarvan 3 wagens aan d'E. Comp. toebehoorden, en dewijl wy alhier verstonden dat men langs twee differente weegen naar de groene Rivier konde komen, soo wierd goedgevonden om vijf van ons geselschap, met haare wagens, den boven weg te laten neemen, en dat wy met de resteerende, die van beneeden souden houden, ondertusschen quaamen wy naar 4 mylen afgelegd te hebben, te campeeren aan een fontein, geleegen aen een berg, gen^t. de Oliphantskraal, en hadden alhier de breete van 31 gr. 26 min., lengte 37 gr. 32¹/₂ minuten. Onse trekbeesten seer afgemat, en alhier behalven 't water een tamelyke weyde sijnde, bleeven wy aan deese plaats uytrusten, tot

Woensdag den 19 Augs.

Wanneer wy wederom van evengem. OliphantsKraal vertrokken,

tot aan de Ronde berg, de Coers en verheijd N.W. $3\frac{1}{4}$ mylen; breete 31 gr. 17 min., lengte 37 gr. 23 min.

Donderdag den 20 do.

Verlieten wy evengem. Rondeberg, en naamen onse rustplaats by een berg gen^t. de Oliphants Kop, de cours en verheijd was N.W. $3\frac{1}{2}$ mijlen breete 31 gr. 7 min. lengte 37 gr. $12\frac{1}{2}$ min.

Vrydag den 21 do.

Decampeerden wy van evengem. Berg. en leegerden ons aan de Klip fontijn, de cours en verheijd N.N.W. $3\frac{1}{2}$ mylen; breete 30 gr. 56 min., lengte 37 gr. $7\frac{1}{2}$ min.

Saturdag den 22 do.

Marcheerden wy tot aan de Roode klipheuvel, onse cours en verheijd N. $2\frac{3}{4}$ mylen; breete 30 gr. 45 min., lengte 37 gr. $7\frac{1}{2}$ min. Vermits door den slegten weg, die wy van d'Oliphantskraal tot hier toe moesten passeeren, den togt seer moeyelijk was gevallen, waaren wy genoodsaakt hier te moeten blyven uitrusten tot

Maandag den 24 Aug^s.

Wanneer wy onse reijze wederom vervorderden; en naar eene march van $4\frac{1}{4}$ mijlen aan de groene Rivier quamen, alwaar wy onse leegerplaats needer sloegen, ter plaatse alwaar gem. Rivier sig met de Swarte Doorn Rivier verEenigd; en hadden alhier de breete van 30 gr. 28 min., lengte 37 gr. $7\frac{1}{2}$ min. Wy vonden op onse aankomst alhier onse mackers, die met haare wagens van de bakoven voor uijt gereeden, en gelast waaren, den boven weg te nemen, gelijk deselve ook gedeeltelijk gedaan, dog op een verkeerd berigt, dat deselve niet passabel was, naderhand de beneeden weg opgesogt hadden; want de burger Pieter Marais, Andries Greef, Jan Batenhorst en Coenraad Scheffer, die voorsz. weg te paard hadden afgelegd, ons berigt deden, dat sy deselve seer goed en op verscheidene plaatsen water gevonden hadden, daar wy inteegendeel langs de beneedenweg, maar even soo veel water hadden aangetroffen, als men noodig hadde, om onse trek ossen te doen drinken, en waarschijnlijk in 't geheel niets soude gevonden hebben, by aldien het op den 13 en 16 deeser niet hadde gereegend.

Nadien het veld hieromstreex redelyker wyze met gras beset was, en onse trekbeesten in 't algemeen niet alleen seer slegt gesteld, maar van die der E. Comp. bereijts 18: stux gecreveert waaren, wierd dierhalven geresolveerd alhier eenige dagen te vertoeven.

Wat nu deese Landstreek van d' Oliphants rivier tot hier toe, gemeenlijk het Amacquas land gen^t, betreft, deselve strekt ten Zuyden

aan de Oliphants Rivier, ten Westen aan de zee, ten Noorden aan de groene Rivier, en ten oosten aan het bockeveld, leggende onder de Zuyder breete van 30: gr. 30: min, tot 31: gr. 30: min. Sijnde doorgaans een droog, sandig land; naar het Westen met hooge ruggens, en Oostwaard met hooge klippige gebergkens beset; hebbende geene loopende rivieren, maar alleen eenige fonteynen by swaare reegens, formeeren zig langs de gebergkens kleine riviertjens, dewelke in een korten tijd afloopen, latende in kuijlen wat water na, dat egter des somers schielijk uijtdroogt of brak wordt, wyders vind men hier geen Timmerhoud, sijnde de oevers der drooge Rivieren eenelijk met doornboomen, en het vlakke veld met kleine bosjes en gras bewassen; ook is deese landstreek maar sober bevolkt, mitsg^s niet abundant van grof wild voorsien; uijtgenomen langs het strant, alwaer zig nog tamelijk veel oliphanten komen op te houden.

Sondag den 30 Aug^s.

Wanneer wy van evengem. Groene rivier opbraaken, en aan een droog riviertjen quamen te campeeren, hebben wy deesen dag maer gemarcheerd 2½ mylen, en was de breete 30: gr: 18 min. lengte 37 gr. 7½ min.

Maandag den 31 Aug^s.

Vervolgden wy onse reizje tot aan de Klip valley, by een Namacquas Kraal, Cours en verheijd N. ten O. 4 mylen; breete 30 gr. 4 min. lengte 37 gr. 11 min.

Woensdag den 2 Sept^b.

Verlieten wy evengem., rustplaats, leegerden ons weederom aan een fonteyn, alwaar de Namacquas van verscheidene kleine kraalen by ons quamen, meede brengende eenige slagbeesten en schaapen tot ruijling: Cours en verheijd N. ½ myl; breete 30: gr. 2: min. lengte 37: gr: 11 min:

Vrydag den 4 do.

Verlieten wy voorsz. fonteyn, en quamen te campeeren aan een Doornboome riviertjen, van waar het op eene distantie van 3 mylen westwaards in zee loopt; de afgelegde Cours en verheyd N: 1¼ mylen; breete 29 gr. 51 min. lengte 37: gr: 11 min:

Sondag den 6: do.

Marcheerden wy van 't gedagte riviertjen, en leegerden ons in eene Cloof, gen^t. de Aloë Cloof, de cours en verheijd N. 1¼ mijl; breete 29 gr. 51 min. lengte 37 gr. 11 min. Hier omstreex vonden wy seer veel Aloë boomen van diverse groote, alle meestendeels met een fraaye kroon voorsien; Sijnde de bladeren omtrent een voet

lang, en van agteren drie vingeren breed, loopende na het eijnd spits toe, en aen weersyde met kleine doornen beset; onder anderen vonden wy omtrent een half uur eer men by de Santrivier komt, ter regterhand van den weg, een diergelyken Aloë boom, waer van de stam omtrent seeven voeten hoog, en zoo dik was, dat deselve naauwlijx door drie menschen konde omvademt werden.

Dingsdag den 8 Sept.

Vertrocken wy uijt de Aloë-Cloof, en naamen ons campement aan de groote Sant rivier, onse Cours en veerheijd N. $1\frac{3}{4}$ mylen; breete 29 gr. 44 min., lengte 37 gr. 11 min. Het water, in deese Sand rivier, bevonden wy genoegsaam sout te zijn, loopende doorgaens seer swak, terwijl het op sommige Plaatsen sig ten eenemaal in 't sand quam te verliesen.

Vrydag den 11 do.

Vervorderden wy onse reijze tot aan een kleijn Doorboomeriviertje, alwaar wy een fonteijn vonden, gen^t. de Tigerfonteijn, de Cours en veerheijd was N.W. $3\frac{1}{2}$ mijlen en de breete 29 gr. 34 min., lengte 37 gr. 1 min.

Saturdag den 12 do.

Marcheerden wy tot aan een dito riviertje, leggende voor de Cloof der kooperbergen; cours en verheijd N.O. $3\frac{1}{2}$ mijlen, breete 29 gr. 24 min., lengte 37 gr. 11 min.

Sondag den 13 do.

Passeerden wy de Cloof der kooperbergen, aen welkers uijtgang wy de kooperbergen vonden, dewelke den Edelen heer Simon van der Stel in het Jaar 1685, heeft doen bewerken; zijnde eijgentlijk 6 teegens het hoog gebergte staende heuvelen, dewelke zig van buijten als spaans groen aangeslagen vertoonden, wy sagen daarin verscheidene gaaten gegraaven, het diepste omtrent van eene mans lengte, gelijk meede, dat ter regter syde van den weg in een klip het voorsz. Jaartal van 1685: stond uijtgehouden: wy marcheerden vervolgens door een ruijme vlakte, alwaar wy nog 3 dito kleyne kooperbergen passeerden, en namen onse rustplaats by de laatste; de Cours en verheijd was N.N.O. $1\frac{3}{4}$ mijlen; de breete 29 gr. 17 min. en lengte 37 gr. 14 min.

Dingsdag den 15 Septb.

Verlieten wy gedagte kooperbergen en leegerdten ons aan een fonteijn, alwaar zig het hoog gebergte van de kleyne Namacquas eyndigt, gen^t. de Poort; Cours en verheijd N. $1\frac{3}{4}$ mijlen, breete 29 gr. 10 min. lengte 37 gr. 14 min.

Woensdag den 16 Septb.

Marcheerden wy van gedn. Poort fonteijn, en leegerden ons aan een kleyn opgedroogde rivier; vonden aldaar eene bracke fonteijn; Cours en verheijd N. $2\frac{1}{2}$ mijlen, breete 29 gr. 0 min., lengte 37 gr. 14 min.

Vrydag den 18 do.

Vervolgden wy onse reijze door een sandige vlakte, en aldaar geen water voor onse beesten vindende, soo sagen wy ons genoodsaakt onsen march verder voort te setten, en arriveerden den 19 des morgens voor aan aan het hoog gebergte, streckende langs de groote Rivier, alwaar wy onse beesten wat lieten rusten, en quamen teegens den avond aan gem. Rivier, dewelke wy snel strooment met steyle oevers aan wederseyden met hooge klippige gebergkens, en langs d'oevers met wilgen en Doornboomen beset vonden; sijnde in zijne ordinaire oever 1052 rynlandse voeten breed; het stroomd in den reegentijd aan weederskanten seer verre over en is visrijk, onder dewelke zig karpers gelijk de Vaderlandsche bevinden, ook houden zig alhier een groote meenigte van zeekeoyen in op; voor 't overige neemt deese Rivier sijn begin op omtrent 25 gr. Zuijder breete, stroomende regt Zuijd af, en naar aan weederskanten, met kleinje Riviertjes versterkt te zijn, formeerd deselve op de breete van 28 gr. een boog, vloeyende vervolgens Westwaards in zee, de bewoonders noemen het Ein, ook wel Charie, terwijl in verscheidene landcaarten van dit gewest, een Rivier op omtrent deese hoogte werd aangetoond, onder de naam van R. der St Anthonio; onse afgelegde Coers en verheijd was N.N.O. 5 mylen; breete 28 gr. 42 min., lengte 37 gr. 22 min.

Maandag den 21 Septb.

Wierd preparatie gemaakt om onse Equipagie van de kleinje Namacquas aan d'overzyde in de groote Namacquas over te setten.

Dingsdag den 22 Septembr.

Nam den landmeeter met den burger Jacobus Coetzee de reyze aan, soo om den loop als meede de contrye naar de mond van het Rivier heen streckende, t'observeeren; waaromtrent deselve bevonden, dat het hoog en style gebergte aan verscheidene plaatsen soo dicht aan 't Rivier strekte, dat het niet moogelijk was, daar ter plaatse langs hetselve te passeeren, wy sogten dierhalven agter het gebergte een bequamer pad, en vonden, naar twee dagen door een swaar klippig gebergte gemarcheerd, en sonder goed water gehad te hebben, eene nauwe Passagie naar 't Rivier, dewelke een schuijlhoek der Bosjesmans was, alwaar zig verscheidene teekenen vertoonden, dat deselve zig nog onlangs hier moesten gelegerd hebben, ook ontwaarden wy

langs 't Rivier verscheidene kleine vlaktens, op dewelke zig de Zee-koeyen by troupen ophielden, alsmeede, dat het hooge gebergte als nog rifswyze langs 't rivier heen strekte, sonder desselfs eijnde westwaards te kunnen afsien, wy moesten dierhalven, als niet verseekert zijnde, agter het gebergte drinkwater te vinden, van 't verder napeuren deeser Landstreek afsien: koomende Saturdag den 26 do. weeder in 't campement aan, alwaar verstonden, dat den Commandant den 23 eenige der ons gevolgde kleine Namacquas, naar de groote Namacquas gesonden hebbende, om haarl. van onse komst te verwittigen, deselve met 15 dier groote Namacquas, mitsg^s twee slagbeesten en eenige hamels waren te rug gekomen. Wyders was de groote rivier, die seedert ons arrivement alhier, dagelijx was afgenoomen, den 23 deeser weederom 10 duijmen hoog opgelopen, sonder dat het gereegend had, ook woey de westewind den 25 dito seer sterk, en veroorzaakte dusdanige kabbeling in 't Rivier, dat men genoodsaakt was, het doorhalen der wagens dien dag te moeten staaken.

Betreffende nu de strecking van het land van de groene tot aan de groote Rivieren, 't welk eijgentlijk 't Land der kleine Namacquas komt te zijn; Soo paald hetselve ten westen aan de Zee, ten Noorden aan 't land der groote Namacquas; ten Oosten aan dat van de Bosjesmans; en ten Suijden aen de Namacquas, leggende onder de Zuijder breete van 28 gr. 42 min. tot 30 gr. 30 min.; is voorts een droog sandig land, sonder van eenige altoos loopende Rivieren, voorsien te zijn, zijnde het Swarte doorn- de groene- en groote-Sand-Rivieren wel de voornaamste, en die haaren oorsprong N.O.lijk uijt het hoog Gebergte bekoomen, en zig vervolgens ten westen in Zee ontlasten; doorgaans tusschen en door hooge klippige gebergkens, op dewelke geen gras nog Lover groeij, waar onder zig meede bevinden, de bekende koperbergen, dewelke de heer gouverneur Simon van der Stel, in het Jaar 1685 heeft gevisiteerd: ook vind men in deese Landstreek, geen timmerhout als eenelijk langs de Rivieren hooge doorn boomen, en op het vlacke veld, laage struijk gewasschen, waar van het grootste gedeelte melk bosjes zijn.

De voorsz Kleine Namacquas, die dit land bewoonen, zijn van natuur zeer luy en vreesagtig, en van wijgig vee voorsien zijnde, leeven zy zeer armoedig, welk ongeagt, deselve evenwel geduurig door de Bosjesmans ontrust werden, die haar van leeven en vee berooven; waardoor deese volkeren van tijd tot tijd al swacker en armer wordende, het dus te vreesen is, dat deselve eijndelijk naar verloop van

eenige Jaren ten eenemaal door voorsz. stroopers sullen weesen uijtgeroeijd.

Dingsdag den 29 Septb.

Waaren wy gesamentlijk met alle de wagens 't Rivier gelukkig gepasseerd, alsmeede by de 100 kleine Namacquas, soo mans, vrouwen als kinderen, dewelke ons gevolgd waren om haare vrienden onder de groote Namacquas te bezoeken, waartoe zy deese occagie waarnamen, dewijl zyl. zulx andersints niet wel onderneemen derven, uijt vreesse van door de bosjesmans vermoord te werden : onder deese ons volgende kleine Namacquas, bevonden zig ook een groote Namacqua, die het gepasseerde Jaar met den burger Jacobus Coetsée naer'de kleine Namacquas overgekomen was, en gisteren doende sijnde met zijn vee door 't rivier te jagen, had denselven het ongeluk in den stroom te vervallen en te verdrinken.

Teegens den avond begaven wy ons wederom op March, trocken door eene cloof heen en leegerden ons aan eene fonteijn, dewelke brak bevonden wierd ; ende Cours en verheijd was N. O. ten N. 1½ mijlen ; breete 28 gr. 36 min., lengte 37 gr. 26 min.

Woensdag den 30 Septb.

Marcheerden wy wederom al tusschen klippige gebergten, tot aan een hottentots craal, vonden aldaar een fonteijn, welkers water sterk naar modder smaakte, hier stelde den Commandant ordre, in het ruijlen en nagtwagt houden ; te weeten, dat elk volgens zyne getrockene nommer niet meer als 6 beesten op eenmaal ruijlen mogte, en altoos twee persoonen met eenige bastard hottentotten des nagts de wagt houden souden : de afgelegde Cours en verheijd was N. O. ten N. 3½ mijlen, breete 28 gr. 24 min., lengte 37 gr. 34 min.

Donderdag den 1 October.

Verlieten wy bovengem. leegerplaats, en marcheerden al tusschen 't gebergte, quamen vervolgens aan de Leeuwen Rivier, dewelke noordwaards by de bergfontein ontspringende, zig van hier Z.O.lijk in de groote Rivier ontlast ; dragende wyders de naam naar de meenigte van Leeuwen, die zig daar omtrent ophouden ; langs de oevers is gem. Rivier met rood houte boomen en Doorn bossen voorsien, wy vonden het droog, dog ontwaarden egter teekenen aan d'oevers, dat deese Rivier in den reegentijd seer hoog komt op te wellen ; ook quamen wy heeden by een van de groote Namacquas kraalen ; waarvan de bewoonders, of schoon van onse aannadering verwittigt, egter, eenige van ons Geselschap te Paard siende aankoomen, alle de vlugt naamen, Sulx wy in de hutten geen andere dan oude man-

nen en wyven vonden, dewelke seer verleegen waaren, dog egter ten eersten goedsmoeds wierden, Soo dra van ons met dagga 1) en Tabak beschonken wierden, het welk by 't gevlugte Jonge volk bemerkt zijnde, quamen deselve wederom, d'eene voor d'andere na, als ongemerkt in de hutten sluijpen, en zig naderhand onbeschroomt aan ons vertoonen ; wy namen onse rustplaets alhier by een waterkuijl, gen. de valse drift, en hadden op deesen dag maar $1\frac{3}{4}$ mylen N.O. ten N.^{den} gemarcheert ; weesende de breete 28 gr. 18 min. en lengte 37 gr. 36 min.

Sondag den 4 October.

Naamen wy onse march langs de Leeuwen Rivier, en leegerden ons aan eene fonteyn, gent. de vogelfonteyn ; hier eijndigd zig het gebergte, neemende daar en tegen eene ruijme grasvlakte een begin ; de Cours en verheijd was N. ten O.^{en} $1\frac{3}{4}$ mijlen ; breete 28 gr. 10 minuten, lengte 37 gr. 39 min.

Maandag den 5 do.

Marcheerden wy nog al langs het rivier, quamen vervolgens te campeeren, aen het warme 2) bad, sijnde een altijds loopende fonteyn, met water van getemperde warmte, en dus altoos bequaam om sig daar in te baden ; leggende circa 200 treden aan de OostSyde van 't Rivier, op een kleijne klipagtige heuvel ; hetselve borrelt als ziedend water op, en heeft eenigsints een brakke smaak, hetgeen egter maar seer wijnig, en dus niet onaangenaam om te drinken is, wy bevonden de grond hier rondsom brak te zijn, en het sout aan de kanten van dit water, een vinger hoog opgedroogd leggen.

Ook zijn hieromstreecx door ons de Eerste kameleopardali gesien, alsmeede een daarvan, weesende een wijfje, gedood, en 't by zig hebbende jonge dier gevangen, 3) betreffende de gedaante van 't gedooide beest, bevonden wy 't Lijf naar een koebeest ; dog de hals en kop 't naast naar een paard te sweemen, en was de hoogte van de voor-klaauwen, tot op de kop 17 voeten ; Sijnde de lengte van 't lighaam geproportioneerd teegens de hoogte, als een teegens Twee en een half ; en voorts weegens de korthheid van 't Lijf, teegens d'andere leeden, in desselfs wonderlyke beweeging, niet te denken, dat dit beest tot eenigen dienst gebruijkt kan worden ; voor 't overige is dit

1) Cf. hierboven bl. 16.

2) Later Nisbett's Bath geheten, cf. bl. 20.

3) De huid hiervan werd toegezonden aan Professor Allamand te Leiden, die er een opgezet exemplaar van deed maken voor het „Kabinet van Natuurlijke Zeldzaamheden der Academie.“

dier van couleur wit, langs de hals en van vooren aan het Lijf, met ligt bruijne plekken, als een ruijt gevlaekt, op het agterlijf op gelyke wyze, dog iets bruijnder geteekent; voor den kop heeft hetselve Twee hoorens, byna een voet lang, dewelke regt uyt staan, en met een haarige huid overtrocken zijn, desselfs voedsel zoekt het meeren-deels aan de hooge roode houtboomen; doch iets van de gelyke grond willende opnemen, Soo moet het, wegens desselfs hoog voorlijf op de kniën gaan leggen.

Wy bevinden alhier de breete 28 gr. 5 min., lengte 37 gr. 41 min. te zijn, en hadden heeden N.N.O., maar $1\frac{1}{2}$ mijlen afgelegd.

Saterdag den 10 October.

Verlieten wy het warm bad, marcheerden wederom al langs 't rivier tot aan een bracke kuijl, alwaar wy van Intentie waaren te overnagten; maar hier byna geen water vindende, Soo wierd goed gevonden die nagt nog tot naar de rietfonteyn door te setten, hetwelk ook door de burgers gedaan wierd; dog zulx met s'E. Comp. wagens en derselver afgematte beesten niet kunnende geschieden, moesten deselve op eerstgem. plaats verblyven.

Ondertusschen was de door ons gevangene Jonge Kameleopardali nietteegenstaande alle aangewende moeite om deselve in 't leeven te houden, koomen te sterven; de Cours en verheijd N. N. W. $2\frac{1}{2}$ mijlen; breete 27 gr. 56 min., lengte 37 gr. 37 min.

Sondag den 11. October.

Volgden s'E. Comp. waagens den treijn naar de rietfonteyn, sijnde de plaats van waar den burger Jacobus Coetsee, in het gepasseerde Jaar zyne te rugreyze genomen heeft. Cours en verheijd N. N. W. 3 mylen; breete 27 gr. 45 min. lengte 37 gr. 32 min.

Dingsdag den 13 do.

Verplaatsten wy ons Campement $\frac{1}{4}$ mijl noordoostelijk, tot aan de versse fonteyn.

Donderdag den 15 do.

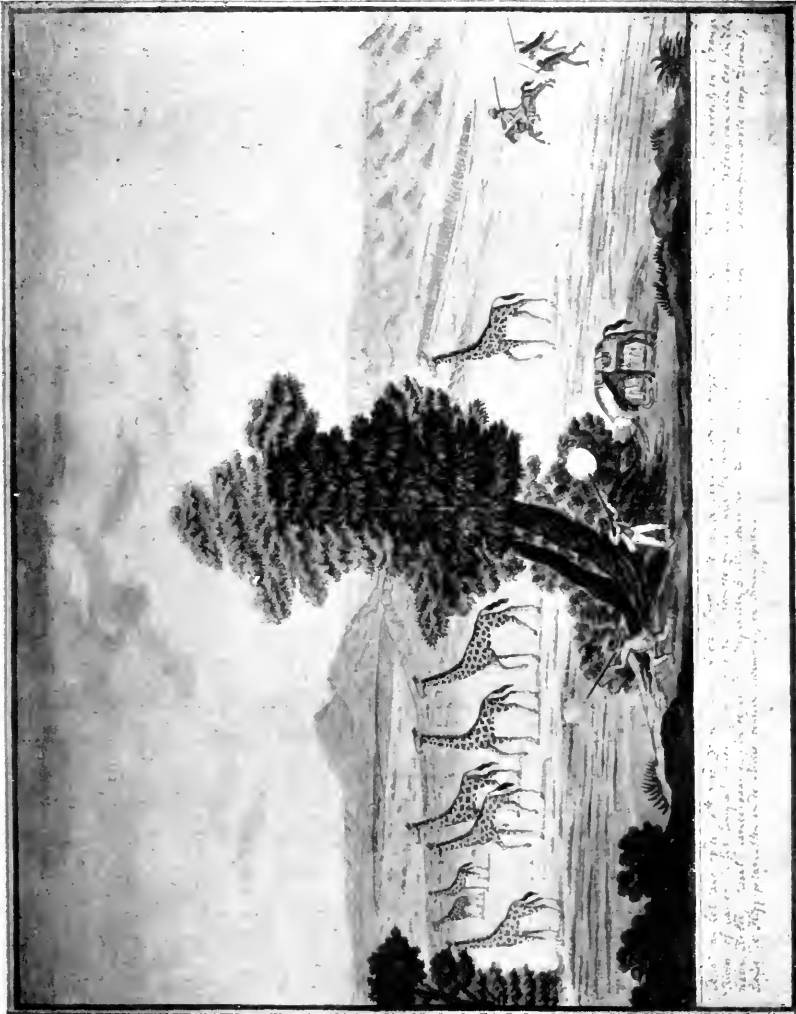
Verplaatsten wy wederom ons Camp $\frac{1}{2}$ mijl N. ten W. tot aan de Rietvalley, leggende meede in ¹⁾ voorsz. leeuwenrivier.

Vrydag den 16 en

Saterdag den 17 October.

Bleeven wy alhier uijtrusten; sijnde intusschen op gisteren, door den burger Jan Badenhorst, wederom een kameleopardali geschooten, weesende van het mannelijk geslagt; dit dier gemeeten zijnde, bevond men hetselve groot te zijn al volgd.

1) Is „aan“ te lezen?

Jacht op Giraffien.

	Voet.	Duim.
De lengte der kop	1:	8
de hoogte, van de voorklauw opwaards tot aan de schoft	10:	:
en van de schoft verder opwaards naar de kop	7:	:
de lengte, van de schoft na 't kruijs	5:	6:
„ „ „ 't kruis na de staart	1:	6:
„ hoogte, van d' agterklauwen opwaerts naar 't kruijs	8:	5:

Sondag den 18 do.

Vernieuwden wy wederom onse reizje langs 't rivier tot aan de Springbocke fonteyn. Cours en verheijd N. 2 : mylen; breete 27 gr. 34 min. lengte 37 gr. 32 min.

Maandag den 19 October.

Verlieten wy ged. leegerplaats, namen onse rustplaats wederom aan de Renoster-fonteijn, alwaar zig op Twee uren gaans, regt voor ons uijt, de grasvlakte eijndigde, en daarenteegen een hoog, en boven vlak, gebergte een begin nam; de Cours en verheijd was N. 1½ mijlen breete 27 gr. 28 min. lengte 37 gr. 32½ min.

Donderdag den 22 do.

Verlieten wy gem. rustplaats, en passeerden by eene Hottentots Craal, een cloof, quamen vervolgens wederom in een vlakte, en leegerden ons den 23 des morgens nog al langs de leeuwenrivier; onse Cours en verheijd was N. ten O.^{en} 4 mylen; breete 27 gr. 16 min., lengte 37 gr. 35 min.

Zaterdag den 24 do.

Verplaatsen wy ons leeger ¼ mijl noordwaards tot aan de Parelhoenderfonteijn.

Maandag den 26 October.

Sond den commandant de burgers Jacobus Coetsee, Pieter Marius¹⁾ en Andries Greef voor uijt, om naar den weg en water te sien, van welke Persoonen de twee laatstgen. teegens den avond door twee bastards hottentotten lieten rapporteeren, dat zy wel waater gevonden hadden, maar weijnig kans zagen de wagens door de voor ons leggende klipruggens en kranssen te brengen.

Dingsdag den 27 do.

Quam gem. Coetsee by ons te rug, met berigt, dat hy een Padgeonden had, sijnde wel hier en daar met swaare losse klippen beset, maar

1) Lees: Marais.

dat men naar zijn gedagten, deselve wel zoude kunnen passeeren, en dat wij vervolgens op een gelijke sandpad soude uijt koomen, waarop den commandant met de geheele train dien agtermiddag den marsch aannam en bevonden de saak volgens 't rapport van Coetsee te zijn, en leegerden ons aan de bergfonteyn. Cours en verheijd N. ten O $1\frac{1}{2}$ mylen; breete 27 gr. 11 min., lengte 37 gr. 36 min.

Woensdag den 28 Octob.

Marcheerden wy al tussen het vlak gebergte heen, leegerden ons vervolgens aan de draayrivier, die meede uijtgedroogd vonden; deselve ontspringd by de style Cloof, en ontlast in de reegentijd desselfs water Z. Oostlijk in de groote rivier. Langs hetselve vind men schoone, hooge en dicke rood houte boomen, en tusschen het gebergte goede grasvelden, onze Cours en verheijd was heeden O. ten N. $1\frac{1}{4}$ mylen, breete 27 gr. $10\frac{1}{2}$ min., lengte 37 gr. 41 min.

Vrydag den 30 do.

Rapporteerte meergem. Coetsee wederom, dat hy voor tweedagen reysens, tamelyke wyde en water gevonden had.

Saturdag den 31 do.

Verlieten wy onse voorm. leegerplaats, marcheerden tusschen het gebergte langs 't Rivier door een schoon grasveld, betrooken ons Camp aan de lange berg: Cours en verheijd N. O. ten O. $1\frac{1}{4}$ mijl, breete 27 gr. 8 min., lengte 37 gr. 44.

Sondag den 1 November

Vervolgden wy onsen march, dog moesten verscheidene Coursen neemen, om door een voor ons leggende drooge rivier te komen, dewelke met style oevers en kranssen beset was, wy arriveerden den 2 's morgens aan de rietkuyl, alwaar wy goed water en wyde voor ons vee vonden. Cours en verheijd N.N.W. $3\frac{3}{4}$ mylen, breete 27 gr. 6 min., lengte 37 gr. 47 min.

Woensdag den 4 do.

Namen wy ons leegerplaats aan de klipkuijl. Cours en verheijd N. ten W. $1\frac{3}{4}$ mylen, breete 27 gr. 0 min., lengte 37 gr. 42 min.

Vrydag den 6 do.

Verplaatsten wy ons Campement aan 't rivier. Cours N. ten O. breete 26 gr. 58 min., lengte 37 gr. 43 min.

Saturdag den 7 do.

Rapporteerden Jacobus Coetsee, dat hy drie dagen rydens voor uijt gereeden was, en bevonden had, dat wy den Eersten dag een style, klippige Cloof souden moeten passeeren, en wijnig water bekoomen, den tweeden dag in het geheel uijt het gebergte geraken, en vervol-

gens in een schoon gelijk grasveld souden koomen, alwaar wy water en wyde naer genoegen voor ons vee souden vinden.

Sondag den 8 do.

Dewijl sommige der tot het geselschap gehoorende Persoonen haare bekommring aan den Commandant hadden te kennen gegeven, dat men tot hier toe niet alleen een seer verre en moeyelyken togt hadde gedaan, maar volgens het berigt van Coetsee, nog al langer door een swaare en klipperige mitsgs van water ontblood zijnde Landstreek soude moeten passeeren, sonder tot heeden toe nog eenige gegronde berigten te hebben bekoomen, van de in Lijnwaat gekleed gaande, mitsg^s van een taanagtige couleur sijnde natie, om dewelke t'ontdecken deese togt ten principale was ingerigt, en dat zy vreesden het niet langer met hunne afgematte trekbeesten en seer ontramponeerde wagens meer te sullen kunnen goedmaaken; zoo vond den commandant goed, het gantsche geselschap by een te doen koomen, en haarl. de voorsz. voortgebragte swarigheeden haarer mackers voor te stellen, en wyders te samen te overleggen, wat verders best soude dienen gedaan te werden.

Waarop de Persoonen, die haare voorsz. meening, invoegen voorsz., den Commandant hadden te kennen gegeven, zulx andermaal herhaalden, met byvoeging, dat zy oordeelden noodzakelijk te zijn, dat er eenige hottentotten dienden uytgesonden te worden; om niet alleen het Pad verder voor uijt, te gaan onderzoeken, maar ook by de Dieper wonende inwoonders na de voorsz. taanagtige en in lijwaad gekleed gaande natiën te gaan verneemen; en ingevalle zy daarvan eenige seekere berigten quamen meede te brengen, zy als dan bereijdwilling waaren den togt verder te doen. Waarteegen egter door andere wierd ingebracht: dat nadien men volgens 't berigt van Coetsee, maar twee dagen door een slegte weg moesten passeeren, en naderhand goed water en wyde stond aan te treffen, en dat de hitte van dag tot dag toeneemende, men dierhalven in steede van stil te blyven leggen, om de te rug komst der uijt te sendene hottentotten af te wagten, van het teegenwoordige maanligt diende te profiteeren, en de reyze te vervolgen, en dus doende tragten te ontdekken de Rivier de Bravagul, die volgens de landkaart maar 50 mylen regt ten noorden van hier zoude moeten leggen. Terwijl het seer apparent was, dat ingevalle 'er in der daad in deese landstreek, eene natie, als hier vooren is gemeld gevonden wierd, deselve zig omtrent voorsz. rivier Bravagul souden komen te onthouden; met byvoeging wyders, dat men den togt derwaards vervolgende, hoopen konde,

de nog onbekende westkust tot aan den tropicus Capricorni te sullen kunnen ontdekken. Proponeerende treffens zulx door sommige te laten doen, terwijl d'andere, wier wagens en beesten daartoe te slegt waren, hier ter plaatse soude kunnen vertoeven ; dog dewijl de meeste van gevoelen waren, dat het te gevaarlijk was, om zig in dit verre afgeleegene land van elkanderen te separeren, en dus aan veele gevaaren te Exponeeren ; Soo wierd eijndelijk beslooten dat vier à vijf van 't geselschap, verseld van eenige, onse Bastaard Hottentotten, het voorwaarts leggende land nader souden gaan ontdekken : en teffens van de aldaar te ontmoetene inwoonders noopens meergem., in Lijwaad gekleed gaande natiën eenige nadere berigten souden tragten te bekoomen ; ingevolge van hetwelke zig de Persoonen van Pieter Marais, Jan Nieuwkerken, Jan Batenhorst en Andries Greeff, met eenige Bastaard Hottentotten, teegen den avond op weg begaven ; en wy met de overige van den train hier bleeven vertoeven.

Donderdag den 12 Novbr.

Quamen de vier evengem., uijtgesondene Persoonen te rug met berigt, dat zy de Passagie der voor ons uijt leggende Landstreek in der daad sodanig bevonden hadden, als zulcx door Coetsee was opgegeeven ; alsmeede, dat zyl. by drie Namacquas Craalen waren geweest, en zig aldaar naar de dikwils gen. Geele volkeren ondervraagd hebbende, eenige dier Namacquas hun daar op hadden verhaald, dat nog wat meerder Noordwaards eene Natie wierd gevonden, die gelijk d'onse kleederen en lang hoofdhair hadden ; doch bruijnder van aanzigt waren ; seggende weederom andere, dat deese volkeren geen kleederen, maar vellen of Carossen droegen, sonder dat iemand van hunl. voorsz. Natie selve hadden gesien of gesproken, terwijl de meeste der voorsz. Namacquas betuygden, van meergem. volkeren niets te weeten, soodat de berigten daarvan nog even twyfelagtig bleeven.

Wy resolveerden evenwel den togt nog eenige dagen te vervolgen, in hoope van gedurende deselve eenige nadere ontdekkinge te sullen doen.

Vrydag den 13 Novbr :

Weegens de Schaarsheijd van water, soo verdeelde den Commandant den train in twee deelen, en begaf zig met het eerste des morgens vroeg op march, en wierd des avonds van het tweede gevolgd ; wy Passeerden dien dag en nagt een steyle klippige cloof, mitsgs. eenige steenagtige ruggens, sonder iets aan onse wagens te bescha-

digen; deeden vervolgens onse beesten wat rusten; en volgden onsen march den 14 teegens den avond, tot aan de Buffel rivier (zijnde nu een kleijn drooge spruijt) die zig des winters ten noord westen in de Gamma-rivier ontlast; onse Cours en verheyd N. ten O. 5 mylen; breete 26 gr. 43 min. lengte 37 gr. 45 min:

Sondag den 15 Novbr:

Nam den Commandant met evengem. Eerste deel wederom den march aan, en wierd door het tweede den 16: gevolgd, tot aan een Hottentots Craal, gen.^t de Dwaalhoek; Cours en verheijd N. ten W. 2 mylen; breete 26 gr. 34 min. lengte 37 gr. 43 min:

Woensdag den 18 do.

Verlieten wy gedagte rustplaats, passeerden eerst eene uijtgedroogde rivier, en quamen daarna uijt het gebergte in eene schoone grasvlakte, en leegerden ons des avonds by een hottentots Craal. wy hadden heeden $2\frac{1}{4}$ mijlen afgelegd, de breete was 26 gr. 26 min. lengte 37 gr. 43 minuten.

Donderdag den 19 Novbr:

Verlieten wy voorsz: rustplaats en quamen te campeeren aan een oude verlatene Namacquas craal, Cours en verheijd N.N.W. $\frac{3}{4}$ mylen; breete 26 gr. 24 min., lengte 37 gr. 42 min.

Saterdag den 21 do.

Ontfingen wy tyding van Jacobus Coetsee, dat voor uit goed water gevonden was.

Sondag den 22 do.

Volgden wy onsen wegwyser, en quamen aan een groote Namacquas craal aan de gammorivier te Campeeren, wy vonden dese rivier thans meede droog te zijn; deselve neemt des winters zijn oorspronk by de op den 13: deeser van ons gepasseerde steyle Cloof, word aan wederseyde met andere diergelyke kleijne riviertjens versterkt, en ontlast zig vervolgens Z.W.lijk in de visRivier; het hier voor ons uijtleggende land is doorgaans vlak leggende, hier en daar eenige kleine bergen, Sijnde het veld met gras en Renoster bosjes begroeijt, en de Rivieren met Rood-houte en Doorn-boomen beset: ook sagen wy in de vlaktens groote troupen van verscheidene soorten van wild gedierte, als Renosters, Cameleopardalis, Buffels, witte wilde Paarden, Ezels, quachas, Coedoes, Gemsbocken, Hartebeesten, mitsg.^s Auerossen, welk dier naar een ordinairen os sweemt, uijtgenoomen dat hetselve grooter en asgraauw van couleur ¹⁾, hebbende wyders

1) Blijkbaar is hier de buffel bedoeld.

een kleine Kop en korte hoorens, alsmeede lang gekruld haijr op de borst en tusschen de hoorens, mitsg^s een lange baard, gelijk de bocken; dit Dier is seer snel in 't loopen, en word daarom by de Namacquas de baas gen^t; onze Cours en verheijd N.W. 2 mylen, breete 26 gr. 18 min. lengte 37 gr. 37 min.

Woensdag den 2 Decbr.

Quamen Jacobus Coetsee en Pieter Marais te rug, als door den Commandant uijtgesonden geweest zijnde, om naar het Pad en water tot naar de visrivier te sien; deselve rapporteerden, dat zy naar drie dagen rijdens aan de visrivier gekoomen waren, en het Pad seer goed, maar seer wijng water gevonden hadden, soo dat de aldaar woonende hottentotten haar water door 't graven van Putten moesten bekoomen, om haar vee uyt bakken te drinken geeven. De visrivier was alsmeede uijtgedroogd en alleen op enkele plaatsen met eenige kuijlen waters, dog daar en teegen aan weer syden met tamelyke graswyden voorsien, ook verhaalden voorsz. uijtgesondene, dat de hottentotten daaromstreecx abundant van Vee voorsien waren, gelijk meede dat zig al aldaar een groote meenigte van groot wild gedierte, voornamentlijk oliphanten ophielden. Dat zyl. zig wyders naar de Damrocquas natie geïnformeert, maar van deselve geene seekere berigten hadden kunnen bekoomen, zijn de haarl. egter door eene der weg wysers verhaald, dat hy by seekere verder voorwaarts leggende natie geweest was, die swarter als zy Namacquas waren en lang hoofdhaar hadden, sijnde op de borst ruijg en in het gesigt gekorven, mitsg^s met Carossen van beeste vellen omhangen, dat deese volkeren haar verblijf, in hutten van hout opgemaakt, hielden, zig met den landbouw en het planten van Tabacq erneerden, terwijl in die landstreek niet alleen veel vee, maar ook Coper mynen gevonden wierden, hebbende voorsz. weg wysers hun onder anderen ook een berg, leggende regt voor uijt ten noorden, getoond, alwaar zy seijden dat 't Land van bovengem. Natie die zy Damrocquas, dog somtyds ook Tamaquas, noemden, een begin nam en zig vervolgens westwaards naar de Zee strekte, denselven wegwyser had hun ook eenig Cooper en Coraalen getoond, waarmeede eenige zyner mackers behangen, en door haar van voorsz. volkeren bekoomen waaren, met byvoeging, dat deese Coralen (weesende van blaauw glas, ten deele lang vierkant, ten deele rond) aan deselve wierden toegebracht, van een andere Natie, die nog al verder voor uyt woonde, en geel of taanagtig van verwe waren, mitsg^s Sondamrocquas dog van andere Briquas of Birinas genaamt wierden, seggende eijndelijk wel aan te nemen, ons by de eerstgem.

te weeten de Damroquas of Tamacquas te brengen; dog dat zulx in het teegenwoordige en buijtengewoone drooge saijsen niet wel doenlyk zoude weesen, sonder ons, mits gebrek aan water op den weg, in groot pericul te stellen, gelijk voorsz. Coetsee en Marais, dan ook betuijgde dat zy tot aan de vis rivier, naauwelijx water genoeg voor de beesten van 4 à 5 wagens hadden gevonden.

Saturdag den 5 Decbr.

Liet den Commandant het gantsche reijsgeselschap weder byeen komen en communiceerde deselve de berigten die aan hem op gisteren door Coetsee en Marais waren gedaan, geevende teffens in bedenkinge, wat men nu verders soude behooren in 't werk te stellen, ofte hoedanig de reijze verders best te vervolgen, waer op de meeste aannamen, zig te beraden, en hun gevoelen op morgen te seggen.

Sondag den 6 do.

Na dat den Commandant alle de reijsgesellen wederom by een groepen en haarl. Resolutie op de gisteren door hem gedaane voorstelling hadde afgevraagd, soo wierd door deselve eenpariglijk betuijgd, dat nadien haarl. wagens, door de langduurige en doorgaans door d'allermoeylijkste weegen gedaane togt, niet alleen ten eenemaal ontramponneerd, maar de daar voor treckende ossen ook genoegzaam in 't geheel afgemat, en dus meerendeels bujten staat om met deselve langer overweg te komen, waeren geraakt, en dat insonderheid volgens de bekoomene berigten, op den verderen weg, die men nog souden moeten passeeren, schier geen water te vinden zijnde, dit gebrek door de dagelijxe toeneemende hitte notoir soude komen te vermeerderden, zyl. het oversulx volstrekt ondoenelijk oordeelden, het land dieper in te trecken, en dat men om selfs op onsen te rug togt door gebrek aan water in geen ongeleegentheijd te vervallen, zig alhier niet langer behoorde op te houden, maar de reijze ten spoedigsten wederom Caabwaards aan te neemen, met byvoeging wyders, dat zy verhoopten, dat onse hooge gebieders, goedgunstelijk overweegende, met wat lijdsaamheijd, moeijte en gevaaren zy deesen togt tot hier toe hadden afgelegd, zig van derselver bereijdwillegheijd om (by aldien sulx maar doenelijk waare geweest) het land verder in te trecken, en dus doende het voorgestelde oogmerk te bereijken, wel zouden gelieven verseekert te houden.

Waarop dan beslooten wierd, om langs denselven weg die wy tot hier toe hadden genoomen, de te rug reijze aan te neemen.

Wy bevonden ons hier op de distantie van 120 $\frac{1}{2}$ mylen regt noord van Cabo de goede hoop, 5 $\frac{3}{4}$ mylen westlyker als de regte

noordlijn en $21\frac{3}{4}$ mylen regt noorden, verder als den burger Jacobus Coetsee in 't Jaar 1760 geweest is. Voor 't overige werd deese gantsche Landstreek van de groote rivier af tot hier toe met den naam van 't Land der groote Namacquas onderscheijden, en strekt ten W. aan de Zee; ten N^{de} aan 't land van St Thomas, ten oosten aan de Bricquas en Gricquas, ten Suijden aan de kleine Namacquas, leggende onder de Zuijder breete van 25 graden tot 28 graden 42 min.; 't land selve betreffende, soo bestaet hetselve ten Zuijden en westen meest uijt hooge klippige gebergkens, op dewelke geen gras nog lover groeijt; ten Oosten en Noorden heeft het schoone grasvlaktens, alwaar zig dan ook een groote meenigte van groot wild gedierte als oliphanten, Renosters, Cameleopardalis, Auerossen, Buffels, wilde Paarden, en gestreepte Ezels, Coedoes, gemsbocken en hartebeesten komen op te houden.

De rivieren, dewelke door 't land loopen, zijn de groote- en Visrivier, mitsg^s de leeuwen- Draay- en Gammo-Rivieren; onder dewelke de groote rivier, anders Charie of Eyn gen^t, de eenigste is, die niet komt op te droogen; neemende desselfs oirsprong op omtrent 25: gr. Zuijder breete; vervolgens Zuijdwaaards afstroomende, word deselve aan de WestZyde met de Draay- en leeuwenRivieren versterkt, formeerd wyders op 28 gr. een boog en vloeijt vervolgens westwaards in zee; maakende wyders de grensscheijding van de groote Namacquas; ten oosten tusschen de Bricquas en Eynicquas; en ten Zuyden tusschen de kleine Namacquas. De VisRivier neemt zyn begin meede op omtrent de breete van 25: graden; vloeijt regt Zuijden door het midden deeser landstreek, en naar aan desselfs oostzyde door de Gammo-rivier versterkt te zijn, vereenigd zig deselve vervolgens digt aan zee met de voorsz. groote rivier; dog droogt wanneer het des winters minder als naar gewoonte heeft gereegend, des somers ten eenemaal uijt; in welkervoegen het ook met de Leeuwen-, Draay- en Gammo rivier geleege is.

Sijnde deese Rivieren meestendeels besoomd met willigen en Doorn Boomen, als meede nog een andere Boom, doorgaans ter groote van een ordinaire Eijk; dog waarvan het hout, het rood Brasiliën, en het blad, dat van den Tamarinde boom, seer na by komt; ook brengt deselve een peul voort, hebbende de gedaante eener halve maan, waar in het Zaat, bestaande in verscheidene kleijne bruijne boonen, beslooten legt. Het klimaat, in 't algemeen seer suiver en getemperd sijnde, maakt, dat voorsz: landaard vry gezond leeft: hebbende egter bespeurd, dat de kindersiekte, die men in den

Jaere 1755 aen Cabo heeft gehad, genoegzaam ter selfder tijd ook onder deese natie heeft geregeerd; Des onverminderd, zijn deese groote Namacquas thans nog seer volkrijk, en doorgaans in kleijne craalen of gehugten verdeeld; levende voor 't overige sonder eenig opperhoofd, onderling steeds in vrede, terwijl hun rykdom alleen in Vee, dat zy in abundantie besitten, komt te bestaan; en yser en coralen hun liefst gewilde waaren zijn.

Maandag den 7 Decembr.

Braken wy ons camp op en namen den te rug togt aan, komende teegens den namiddag aan de dwaal hoek, alwaer halte hielden.

Woensdag den 9 do.

Arriveerden wy aan de Steyle cloof.

Donderdag den 10 do.

Aan de Patientie Hoek.

Vrydag den 11 do.

Betrocken wy ons camp aan de Rietkuyl.

Maandag den 14 do.

Marcheerden wy tot de lange berg.

Dingsdag den 15 do.

Namen wy onse rustplaats aan de bergfonteyn.

Woensdag den 16 December.

Arriveerden wy aan de Parel hoenderfonteyn.

Vrydag den 18 do.

Aan de Renoster fonteyn.

Saturdag den 19 do.

Namen wy ons camp aan de Rietvalley.

Dingsdag den 29 do.

Leegerden wy ons aan de rietfonteyn.

Woensdag den 30 do.

Verlieten wy evengem. fonteyn, arriveerden den 31 des morgens aan het warme bad.

1762.

Vrydag den 1 January

Marcheerden wy tot aan de vogelfonteyn.

Saturdag den 2 do.

Den Burger Jacobus Coetsee met eenige andere burgers naar 't groote Rivier geweest zijnde, om een wegwysers op te zoeken, die haarl. naar d' Eynicquas gelijden soudon, quam heeden alhier wederom by ons, en rapporteerde dat de Namacquas haarl. niet derwaards hadden willen geleijden, als onder beding om de Eniquas vyandelijk aan te tasten, het geen sy van de hand geweesen hadden.

Sondag den 3 do.

Marcheerden wy tot aan de versse drift ; dog den commandant bleef met eenige burgers by voorsz. Vogel fonteijn, om by d' aldaar in het rond woonende hottentots kralen, eenige trekbeesten voor s' E. Comp. wagen in Steede der gestorvene te ruijlen.

Maandag den 4 January.

Marcheerden wy tot de modderfonteijn.

Dingsdag den 5 do.

Arriveerden wy aan de groote rivier, alwaar beslooten wierd eenige dagen te vertoeven, om onse ten eenemaal afgematte trekossen, wederom wat tot verhaal te doen komen.

Saterdag den 23 do.

Arriveerde den Commandant by ons, meede brengende eenige trek- en Slagt ossen voor s'E. Comp. wagen en volk, hebbende de burgers Jacobus Coetsee en Josua Joubert agter gelaaten, om nog een Parthy by de verder leggende kraalen meede voor d'E. comp. te ruijlen.

Terwijl wy ons tot deeser plaatse ophielden, examineerden den burger Chirurgijn, Carel Christoffel Rijkvoet, het Cooper Ertz, dat zig alhier in de langs het rivier staande gebergten komt te vertoonen ; (zijnde hetselfde groen Ertz, waarvan den Burger Jacobus Coetsee, in het gepasseerde Jaar, eenige brocken aan de Cabo de goede hoop heeft meede gebragt,) en bevond by een kleijne proef dat zig daar in meer dan een derde deel suijver coper quam te bevinden. Voor 't overige bestaat het voorsz. gebergte ten eenemaal uyt seer hooge en swaare kliprotsen, dewelke op verscheidene plaatsen met een groen uijtslag beset zijn, doormengd met witte aderen, 't geen deese rotsen op veel plaatsen naar wit Marmer doet gelyken, terwijl zich op andere plaatsen ook aderen als van coper selve koomen te vertoonen : invoegen men dan niet behoefd te twyffelen of de hier uijt te gravene Ertzen sullen doorgaans zoo veel cooper uijtleeveren, als by de voorsz. Proefneeming is bevonden ; zijnde het des ongeagt niet apparent om alhier eenig mijnwerk met voordeel te kunnen aanleggen.

1. Om dat de voorsz. rotsen van een ongemeen harde substantie sijnde, het uijtgraven der Ertzen op zig selven een seer swaaren en langsamen arbeid soude komen uijt te maaken.

2. Dat ook omstreex het voorsz. Ertzgebergte geen hout genoeg gevonden werd, om d' Ertzen te kunnen smelten.

3. Dewijl de voorwaartsgem. groote- of Charie-Rivier niet alleen met veele reeven en ondieptens beset is en dus op veele plaatsen met geen vaartuijgen kan werden bevaaren ; maar dat het ook nog on-

seeker blijft hoedanig het met dies uijtwatering in Zee gesteld is, invoegen dan 't Coper of d' Ertzen niet anders dan per as herwaards soude kunnen vervoerd werden; waarom dit transport gevolgelijk, geconsiderdeert den verren en moeyelijken weg, apparentelijk meer soude kosten dan het voordeel quam af te werpen; doch omtrent welk een en ander den ondergeteek. sig gedraagd aan de berigten, dewelke gem. Chirurgijn Rykvoet, als ten principaele tot het Examineeren der Ertzen gelast zijnde, daarvan selfs sal komen te geeven.

Maandag den 8 Febr.

Ontfing den Commandant tyding, dat er tot de Coperbergen toe, water gevonden was.

Dingsdag den 9 do.

Begaf zig een gedeelte van de burgers op reijse naar de Cooperbergen.

Woensdag den 10 do.

Vertrok wederom een gedeelte van 't geselschap naar voorm. Cooperbergen.

Donderdag den 11 do.

Volgde den Commandant met nog eenige andere, Terwijl S' E. Comp. wagens met die van den Burger Jacobus Coetsee, dewijl zig niet in staat bevonden, om haarl. wegens gebrek aan trekbeesten te kunnen volgen, alhier moesten agterblyven.

Vrydag den 12 Febr.

In de gepasseerde nagt rees het rivier onverwagts soo schielijk op, dat wy, die aan den oever gecampeerd lagen, naauwlijks soo veel tijd vonden, om onse Equipagie te redden.

Sondag den 21 do.

In de gepasseerde nagt, wierden ons van de Bosjesmans 30 beesten geroofd, waar onder zig 6 stux van d'E. Comp. bevonden.

Sondag den 28 do.

Was 't rivier wederom soo verre gesakt, dat wy de wielen van onse wagens, die wegens derselver Spakeloosheid daer in gelegd waren, op heeden wederom konden magtig werden.

Dingsdag den 2 Maart.

Nadat wy alhier eenige trek en slagbeesten hadden bekoomen, braken wy met s' Comp. wagens meede op, en avanceerden tot voor aan het gebergte.

Woensdag den 3 Maart.

Arriveerden wy aan de kleijne Sand Rivier by de bracke klipfonteyn.

Vrydag den 5 do.

Marcheerden wy tot aan de sogen. Poort der Coperbergen.

Sondag den 7 do.

Quamen wy te Campeeren by de groote kooperberg.

Dingsdag den 9 do.

Marcheerden wy naar de Tyger fontein, dog aldaar geen water vindende, soo vervorderden wy onsen march dien nagt tot aan de groote Sant rivier.

Donderdag den 11 do.

Arriveerden twee bastaard Hottentotten by ons, die by s' E. Comp. wagens bescheiden en by den burger Coetsee agter gelaaten waren; dewelke rapporteerden, dat gem. Coetsee behouden aan de groote Rivier gekoomen was, en dat zyl. met hem tot digt by de Eynicquas waren geweest; en op den weg eene soort van hottentotten gelijk de Bosjesmans gevonden hadden, dewelke sig seer onvriendelijk teegens haarl. betoond, en hun absoluut geene ossen hadden willen verruilen; alhoewel zy daar van abundant genoeg voorsien waaren.

Vrydag den 12 Maart.

Passeerden wy de Aloë cloof en leegerden ons aan een berg gen^t de Baviaans Kop.

Dingsdag den 16 do.

Verlieten wy voorsz. rustplaats, alwaer wy seedert den 12. deeser hebben moeten vertoeven, dewijl onse trekbeesten dermaaten afgemat waren, dat wy byna geen kans meer sagen om met de wagens verder over weg te komen; wy marcheerden tot naar de klipvalley; wendden ons vervolgens regt Oosten van den beneedenweg, die wy in de heenrijze genoomen hadden, naar het boven Pad, leegerden ons aan de groene Rivier, alwaar wy goede weijde voor ons Vee vonden.

Donderdag den 25 Maart.

Verlieten wy evengem. leegersteede, en vonden aldaar een parthy Beesten onder 't opzigt van den Landbouwer Gerrit Kloete, d'oude, toebehoorende aan de op Landtogt meede geweest zijnde Landbouwers, Thieleman Roos en Pieter Marais, van dewelke wy ons gedrongen sagen 20 stux tot trek en 4 tot slag^t beesten voor s' E. Comp. wagens, en daar by gehoorende hottentotten, meede te neemen, om ons daar door in Staat te Stellen, verder over weg te komen; marcheerden al langs 't Rivier tot aan de riet Kuijl.

Vrydag den 26 do.

Marcheerden wy tot aan het Swart Doorn Rivier.

Sondag den 28 do.

Leegerden wy ons aan de backely-Plaats.

Dingsdag den 30 do.

Quamen wy te Campeeren aan meerhofdscasteel.

Donderdag den 1 April.

Arriveerden wy aan de Eijlands fonteijn.

Saturdag den 3 do.

Marcheerden wy tot koekenaap aan 't Oliphants rivier.

Sondag den 4 do.

Verlieten wy voorsz. leeger plaats, passeerden de Salpeeter klip, alwaar wy eenige stijle sandhoogtens voor ons vonden, over dewelke wy onmogelijk kans sagen de drie Comp.wagens te brengen; moesten derhalven twee van deselve aldaar staan laten; wy spanden de nog best by kragten zijnde beeste voor d' eene wagen, en marcheerden dien nacht daarmede tot de drift aan het Oliphants rivier.

Maandag den 5 do.

Arriveerden wy by den landbouwer Pieter van Zeyl.

Vrydag den 9 do.

Wierden de bejide agter gelaatene wagens door de landbouwers Jochem Koekemoer en Pieter van Zeyl, bij ons gebracht.

Maandag den 12 April.

Marcheerden wy met d' eene Comp. wagen tot aan 't Heerenlogiment.

Dingsdag den 13 do.

Tot de Ratelklip.

Woensdag den 14 do.

Arriveerden wy aan de rietfonteyn.

Donderdag den 15 do.

Aan de plaats van Abraham Meyer.

Saturdag den 17 do.

Aan de verlooren valley.

Sondag den 18 do.

Aan de plaats van Sr Petrus Eksteen.

Maandag den 19 do.

Aan de klipfonteyn.

Woensdag den 21 do.

Aan de groenefonteijn.

Donderdag den 22 do.

Aan de klipbank.

Vrydag den 23 do.

Aan de Uyle Kraal.

Saterdag den 24 do.

Aan de brackefonteyn.

Sondag den 25 do.

Aan s' E. Comp. post de groene Cloof.

Maandag den 26 do.

Aan de Blaauwe berg.

Dingsdag den 27 do.

Arriveerden wy wederom behouden aen Cabo de goede Hoop, hebbende op deesen langduurigen en door swaare woestenyen gedaene togt seer veel fatigues moeten uijtstaan: principaal, dewijl door de algemeene droogte niet alleen de fonteynen van water ontbloomt geraakt waren, maar ook op de meeste plaetsen het gras op het veld ten eenemaal was komen te verdorren; invoegen door gebrek aan voedsel voor 't vee onse voorsz. reijze met geen mogelijkheid verder hebben kunnen voortsetten; dog ongeagt alle de voorsz. geleedene ongemacken gesamentlijk steeds gezond gebleeven en in diervoegen wederom hier ter plaatse gereverteert weesende, hebben wy dierhalven reede den alderhoogsten te danken voor de goedheijd, die 't hem heeft gelieven te behagen ons hiermeede te bewysen.

(onderstond).

Gehouden by my

(was geteekent) C. F. BRINK.

Accordeert

F. C. RONNENKAMP.

E. G. CLERCO.